

Chris van der Hoef, van Jugendstil naar Art Déco

Penningen uit bezit van
het Nederlands Economisch
PenningKabinet - NEPK

afb. 1

Tentoonstelling van 20 februari – 10 april 2007
in de hal van de Universiteitsbibliotheek
Erasmus Universiteit Rotterdam,
Campus Woudestein, gebouw B,
Burgemeester Oudlaan 50, Rotterdam.

Openingstijden:

Maandag - Vrijdag van 08.30 – 22.30,

Zaterdag 09.00 – 17.00.

Informatie:

Kunstzaken, tel. 010-4081773 / 4082802

Chris van der Hoef – een veelzijdig kunstenaar

Chris van der Hoef (1875-1933) geldt als een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de Nieuwe Kunst in de kunstnijverheid. Hij was actief als keramist, beeldhouwer en vooral als medailleur. Uit zijn omvangrijk oeuvre als vormgever komt niet alleen zijn buitengewone veelzijdigheid naar voren, maar ook zijn grote artistieke talent. Zijn werk is dan ook te bewonderen in diverse musea in binnen- en buitenland. Hij was actief van ongeveer 1900 tot zijn dood in 1933.

De tentoonstelling

In deze tentoonstelling toont het Nederlands Economisch Penning Kabinet (NEPK) 44 penningen van Van der Hoef uit de eigen collectie. Veel van deze penningen hebben een directe relatie met economische activiteiten, in lijn met de aard en achtergrond van de collectie van dit penningkabinet. In vrijwel alle gevallen zijn het kunstwerkjes met een krachtige uitstraling, in de typische Van der Hoef stijl, die van Jugendstil langzaam overgaat in Art Déco.

De Nieuwe Kunst

Chris van der Hoef werd opgeleid als beeldhouwer van bouwornamentiek. Omstreeks 1900 behoorde hij tot de avant-garde van de Nederlandse kunstnijverheid ontwerpers. Zijn contact met de beeldhouwer Zijl was daarbij van doorslaggevende betekenis. Lambertus Zijl (1866-1947) was, samen met Joseph Mendes da Costa (1863-1939) een van de pioniers van de Nieuwe Kunst in Nederland. Eind van de negentiende eeuw zochten zij naar een eigen interpretatie van de internationale Art Nouveau, zich afkerend van de neostijlen van die tijd (P.H.J. Kuijpers e.a.). Zijl en Da Costa waren van mening dat een ornament gestileerd en strak van karakter moest zijn. Ornament stond in dienst van vorm en moest deze ondersteunen en accentueren. Dit kwam tot uitdrukking in nieuwe, fantasievolle vormen en moderne ornamenten. Vanuit deze gedachte zou Van der Hoef zich ontwikkelen tot de meest uitgesproken en baanbrekende vertegenwoordiger van de Nieuwe Kunst in Nederland, eerst op het gebied van aardewerk, later ook in de penningkunst.

Catalogus van de penningen van Chris van der Hoef in het Nederlands Economisch Penningkabinet

Nr. (Jaar) – Onderwerp – Fabricage (geslagen/gegoten)
–Materiaal – Diameter in mm. – Bijzonderheden - Literatuur
(JP en KB nummers) – Inventarisnummer (NEPK)

- Nr 01 (1912) Nederland, het bloeiende wijde land;
geslagen, brons, 65 mm.,
J-P 13, KB1.1028, NEPK-1401 (afbeelding 1)
- Nr 02 (1913) Nederland 100 jaar onafhankelijk;
geslagen, brons, 70 mm.,
J-P 14, KB1.1054, NEPK-0270
- Nr 03 (1913) Hollandse Stoombootmaatschappij;
geslagen, zilver, 65 mm.,
J-P 17, KB1.1124, NEPK-0997
- Nr 04 (1916) Algemene Ned. Ver. voor Vreemdelingen-ver-
keer; geslagen, brons, 53 mm.,
(modelleur keerzijde onbekend)
J-P 27, KB1.1227, NEPK-0653
- Nr 05 (1917) Eerste Ned. Jaarbeurs te Utrecht;
geslagen, brons, 65 mm.,
J-P 31, KB1.1237, NEPK-0103
- Nr 06 (1918) Tweede Ned. Jaarbeurs te Utrecht;
geslagen, zilver, 29 mm.,
J-P 37, KB1.1290, NEPK-0104 (afbeelding 3)
- Nr 07 (1918) Tweede Ned. Jaarbeurs te Utrecht;
geslagen, brons, 29 mm.,
J-P 37, KB1.1290, NEPK-0111
- Nr 08 (1918) Spaarbank te Rotterdam 100 jaar;
geslagen, brons, 76 mm.,
J-P 39, KB1.1293, NEPK-0916
- Nr 09 (1919) Derde Ned. Jaarbeurs te Utrecht;
geslagen, brons, 29 mm.,
J-P 50, KB1.1339, NEPK-0105
- Nr 10 (1919) Scheepvaarttentoonstelling Londen; Ned.
afdeling; geslagen, brons, 50 mm.,
(modelleur. keerzijde J.J. van Goor);
J-P 52, KB2.0019, NEPK-0969; NEPK-1153
- Nr 11 (1920) Vierde Ned. Jaarbeurs te Utrecht;
geslagen, brons, 29 mm.,
J-P 58, KB2.0047, NEPK-0110
- Nr 12 (1920) Vierde Ned. Jaarbeurs te Utrecht;
geslagen, zilver, 29 mm.,
J-P 58, KB2.0047, NEPK-0112
- Nr 13 (1921) Int. Congres voor de Vrijhandel te Amsterdam;
gegoten, brons, 93 mm.,
J-P 69, KB2.0167, NEPK-0279 (afbeelding 2)
- Nr 14 (1921) Wereldpluimveecongres en –tentoonstelling;
Den Haag; geslagen, brons, afgeplatte ovaal
78x63 mm., (mod. vz: J.J. van Goor);
J-P 78, KB2.0175, NEPK-0325
- Nr 15 (1922) Ned. Mij. van Nijverheid en Handel te Rotter-
dam; geslagen, zilver, 33 mm.,
J-P 82, KB2.0225, NEPK-0130
- Nr 16 (1922) Ned. Mij. van Nijverheid en Handel te Rotter-
dam; geslagen, brons, 33 mm.,
J-P 82, KB2.0225, NEPK-0136
- Nr 17 (1922) Gaspenning Gemeente Heemstede;
geslagen, messing, 23,5 mm.,
J-P 96, ('sRijksmunt), NEPK-1403
- Nr 18 (1923) Ned. Nansen-Comite tegen de hongersnood in
Rusland; geslagen, brons, 41 mm.,
(modelleur voorzijde: Lambertus Zijl);
J-P 108, KB2.0375, NEPK-0219
- Nr 19 (1924) Tiende Ned. Jaarbeurs te Utrecht;
geslagen, brons, 60 mm.,
J-P 117, KB2.0409, NEPK-0106
- Nr 20 (1924) Tiende Ned. Jaarbeurs te Utrecht; geslagen,
brons, 60 mm., (uitgevoerd als presse-papier);
J-P 117, KB2.0409, NEPK-0083
- Nr 21 (1924) Kamer van Koophandel en Fabrieken voor
Arnhem en omstreken; geslagen, brons, 41 mm.,
J-P 121, KB2.0463, NEPK-0154
- Nr 22 (1925) Universiteit te Leiden 350 jaar;
geslagen, brons, 60 mm.,
J-P 133, KB2.0492, NEPK-1402 (afbeelding 7)
- Nr 23 (1927) Kon. Weefgoederen-Fabriek C.T. Stork en Co te
Hengelo; geslagen, brons, 59 mm.,
J-P 171, KB3.0191, NEPK-0579 (afbeelding 8)
- Nr 24 (1927) Ver. ter Bevordering van Vreemdelingen-ver-
keer te Amersfoort; geslagen, brons, 41 mm.,
(medailleur keerzijde onbekend);
J-P 174, KB3.0175, NEPK-0664
- Nr 25 (1928) Gemeente 's Gravenhage;
geslagen, zilver, 60 mm.,
J-P 197, 's Rijksmunt, NEPK-0626 (afbeelding 5)
- Nr 26 (1928) Kamer van Koophandel en Fabrieken voor
Zeeuwsch-Vlaanderen; geslagen, brons, 50 mm., (medail-
leur keerzijde: D. Scholtus);
J-P 202, KB3.0253, NEPK-0169
- Nr 27 (1929) Johan Maurits van Nassau-Siegen 350 jaar
geleden overleden; geslagen, brons, 60 mm.,
(uitgave Vereniging voor Penningkunst);
J-P 207, KB3.0325, NEPK-0278 (afbeelding 4)
- Nr 28 (1929) Nieuwe Rotterdamsche Courant;
geslagen, brons, 60 mm.,
J-P 215, KB3.0367, NEPK-1122
- Nr 29 (1929) Nieuwe Rotterdamsche Courant;
geslagen, brons, 40 mm.,
J-P 215, KB3.0368, NEPK-0396
- Nr 30 (1929) Steenkolen Handels-Vereniging te Rotterdam;
geslagen, withbrons, 60 mm.,
J-P 216, KB3.0369, NEPK-0680 (afbeelding 10)
- Nr 31 (1930) Vijfde Int. Luchtvaartcongres te Den Haag;
geslagen, brons, 50 mm.,
J-P 231, KB3.0437, NEPK-0686; NEPK-1157
- Nr 32 (1930) Ned. Mij. tot Bevordering der Geneeskunst;
geslagen, brons, 76x51 mm. (eenzijdig),
J-P 234, KB3.0433, NEPK-0238
- Nr 33 (1930) Algemene Nederlandse Metaalbewerkerbond;
geslagen, zilver, 15 mm. (eenzijdig; als insigne),
J-P 235, 's Rijksmunt, NEPK-1399
- Nr 34 (1930) Kamer van Koophandel en Fabrieken voor
Westelijk Noord-Brabant te Breda;
geslagen, brons, 60 mm., (mod. kz: onbekend);
J-P 238, KB3.0462, NEPK-0178; NEPK-1159
- Nr 35 (1931) KLM – Wekelijkse Luchtdienst naar Indië;
geslagen, zilver, 60,5 mm.,
J-P 246, KB3.0510, NEPK-0678 (afbeelding 11)
- Nr 36 (1931) Ver. voor Vreemdelingenverkeer Rotterdam;
geslagen, brons, 60 mm., (eenzijdig),
J-P 249, KB3.0542, NEPK-0828
- Nr 37 (1931) Ver. van Directeuren van Hypotheekbanken in
Nederland 25 jaar; geslagen, brons, 60 mm.,
(uitgevoerd als presse-papier);
J-P 255, KB3.0530, NEPK-0900; NEPK-1221
- Nr 38 (1931) Nationaal Crisiscomité;
gegoten, brons, 104 mm.,
J-P 256, KB3.0532, NEPK-0211 (afbeelding 9)
- Nr 39 (1931) Opening 2e Vissershaven te Scheveningen;
geslagen, brons, 50 mm., (vz: JJ v Goor)
J-P 257, KB3.0497, NEPK-0962
- Nr 40 (1932) Krachtcentrale van Prov. Electrisch. Net
Noordholland te Velsen ingewijd;
geslagen, brons, 70x51 mm.,
J-P 267, KB3.0605, NEPK-0545 (afbeelding 6)
- Nr 41 (1932) Kamer van koophandel en Fabrieken voor
Drenthe; geslagen, brons, 41 mm.,
(medailleur kz: D. Scholtus)
J-P 268, KB3.0618, NEPK-0144
- Nr 42 (1953) Makelaarsvereniging te Amsterdam; geslagen,
brons, 60 mm., (medalleur kz: J.Ph. van Zegveld)
J-P 295, KB5.2130, NEPK-0985
- Nr 43 (1979) Stadhuis van Leiden 50 jaar geleden verbrand;
geslagen, brons, 41 mm.,
J-P 300, KB7.4209, NEPK-0260
- Nr 44 (z.j.) Verbond van de Nederlandse Groothandel;
geslagen, brons, 60 mm.,
(keerzijde fabrieksontwerp; periode na 1979)
J-P --, KB-....., NEPK-0719

Contact

Nederlands Economisch Penningkabinet
Erasmus Universiteit Rotterdam
Campus Woudestein, Gebouw H,
kamer 17-10, Burgemeester Oudlaan 50,
Rotterdam (tramlijn 9)
Tel. 010-4081773 / 4082802
Email: kunstzaken@oos.eur.nl

Colofon

Tekst: Herman Gerritsen
Vormgeving: Juliëtte de Graaf
Druk: XXXXXXX
Oplage: 500 ex.
Datum: februari 20

Ontwerper van aardewerk en plastieken

Van der Hoef begint zijn loopbaan in 1897 als keramisch ontwerper. Door zijn ambachtelijke uitstraling en sobere vormgeving en ornamentiek belichaamt Van der Hoefs aardewerk bij uitstek de uitgangspunten van de Nieuwe Kunst. Aansluitend bij een algemene tendens gaat Van der Hoef zich vanaf omstreeks 1905 richten op een sierlijker vormgeving. Ook de kleur wordt belangrijker.

De eenvoud van vorm, harmonie en subtiliteit blijven echter. In zijn vroege jaren maakt Van der Hoef ook enkele plastieken, waarbij hij thematisch aansluit bij Zijl en Mendes da Costa.

De sierlijke en decoratieve vormen en ornamenten van het aardewerk uit dezelfde periode komen hier terug.

Vernieuwend penningkunstenaar

Van der Hoef ontdekt de penningkunst als kunstvorm rond 1908. Hierin kan hij zijn talenten op plastisch, grafisch en decoratief gebied volledig kwijt. Hij zal zich hiermee tot het eind van zijn leven blijven bezighouden en er een zeer belangrijke, vernieuwende bijdrage aan leveren. Aanvankelijk werkt Van der Hoef onder de hoede van Carel Begeer van Zilverfabriek Begeer in Utrecht, waar hij zich vooral laat inspireren door de Jugendstil, met zijn zachte, vloeiende lijnen en veelvuldige gebruik van ornamentiek in de vorm van bloemen en planten. Uiteindelijk ontwikkelt hij echter een geheel eigen stijl. Een goed voorbeeld is te zien in Nederland, het Bloeiende Wijde Land uit 1912 (afb. 1, cat.nr. 01). De figuren op de penning zijn zeer gestileerd en in vorm ondergeschikt aan de uit te dragen boodschap. Van der Hoef kiest verder voor elegante vormen die voorzien zijn van een rijke, gedetailleerde ornamentiek. Hij toont zich een meester in het scheppen van harmonie (afb. 2, cat.nr. 13). Van 1912 tot ongeveer 1925 blijft Van der Hoef uitsluitend penningen maken. Daarbij worden zijn composities geleidelijk aan groter en het reliëf hoger, waardoor het plastische

effect wordt versterkt. Een vroeg voorbeeld van deze veranderende stijl is Tweede Nederlandse Jaarbeurs te Utrecht uit 1918 (afb. 3, cat. nr.06), een penning die door zijn sterke reliëf een krachtige uitdrukking bezit. Een andere ontwikkeling is de toenemende aanwezigheid van

typografische elementen in de penningkunst van Van der Hoef. Enkele penningen bestaan zelfs uitsluitend uit letters (afb. 4, cat. nr. 27). Vanaf 1923 worden langzamerhand de invloeden

van de Amsterdamse School en de Art Déco zichtbaar in Van der Hoefs penningkunst. Kenmerkende aspecten als massieve vormen en expressiviteit verwerkt hij op geheel eigen wijze (afb. 5, cat. nr. 25).

Bovendien kreeg hij enerzijds meer belangstelling voor eenvoud, strakheid en stilering (afb. 6, cat. nr. 40), terwijl anderzijds invloeden uit de klassieke oudheid duidelijk worden (afb. 7, cat. nr. 22).

Verbreding – Eenheid in diversiteit

Rond 1925 gaat van der Hoef zich ook weer met andere kunstvormen bezighouden. De Art Déco stijl serviezen, decoratief uitgevoerd in zwart-wit en met een gelede, getrapte vorm, staan lijnrecht tegenover Van der Hoefs vroegere, functionele serviezen. Dierplastieken in aardewerk en tin, zoals olifant en uil, vertonen veel overeenkomsten met penningen uit deze tijd, zoals Koninklijke Weefgoederenfabriek C.T. Stork & Co te Hengelo, uit 1927 (afb. 8, cat. nr. 23) laat zien. Vaak vormen de penningen een hoogtepunt in eenvoud en stilering (afb. 9, cat. nr. 38; afb. 10, cat. Nr. 30). Een verder voorbeeld hiervan is o.a. Opening Wekelijkschen Luchtdienst Nederland Indië uit 1931 (afb. 11, cat. nr. 35). Invloeden van de Amsterdamse School, Art Déco en Nieuwe Zakelijkheid verwerkt de veelzijdige kunstenaar eveneens in zijn grafische ontwerpen voor rijwielbelastingplaatjes, munten, reclameborden en affiches.

Latere jaren – totale penningoeuvre

Tot aan zijn dood in 1933 blijft Van der Hoef een bijzonder productief kunstenaar die er telkens weer in slaagt om, geïnspireerd door opeenvolgende stijlen, vernieuwende en verrassende ontwerpen te maken. Ook door het laten uitvoeren van veel van zijn (grotere) ontwerpen als gietpenningen is Van der Hoef vernieuwend. Als materiaal is meestal gekozen voor brons, maar tientallen ontwerpen zijn in zilver of in beide metalen uitgevoerd. Het totale penningoeuvre van Van der Hoef tussen 1908 en 1933 omvat 275 ontwerpen van penningen. Na zijn dood zijn nog eens ongeveer 25 penningen uitgevoerd op basis van zijn bestaande ontwerpen. In het totaal van 300 ontwerpen zijn tevens inbegrepen: Van der Hoefs ontwerpen voor rijwielbelastingplaatjes (9 stuks), gaspenningen en electriciteitspenningen (31, respectievelijk 3 stuks) voor de bekende gas- en electriciteitsmeters. Deze “gebruikspenningen” zijn uitgevoerd door ‘s Rijksmunt te Utrecht. Hoewel klein en onopvallend, speelden juist deze penningen vaak een belangrijke economische rol in de huishoudens van Nederland. Zo zijn arm en rijk vaak onbewust met het bijzondere werk van Chris van der Hoef in aanraking gekomen.

Geraadpleegde literatuur

Jintes, L.F. en J.T. Pol-Tyszkiewicz. Chris van der Hoef 1875 – 1933. ISBN 90-70884-59-3, 1994, 263 pagina's. Koninklijk Penningkabinet: Tentoonstellingsblad Van der Hoef, 1994, 2 pagina's. Von Weiler, Jhr. A.G. Catalogus van de penningen geslagen bij de Koninklijke Begeer, deel 5 (1935-1960) en deel 6 (1960-1975). Zwierzina, W.K.F. Catalogus van de penningen geslagen bij de Koninklijke Begeer, deel 1-4 (tot aan 1935).

afb. 6

afb. 10

afb. 2

afb. 3

afb. 4

afb. 5

afb. 7

afb. 8

afb. 9

afb. 11

Doelstelling en aard van het Nederlands Economisch PenningKabinet – NEPK

Korte historie van het NEPK

De Stichting Nederlands Economisch PenningKabinet (NEPK) is opgericht op 15 juni 1961 door dr. W.L. Groeneveld Meijer, gepromoveerd aan de toenmalige Nederlandse Handelshogeschool. Op zijn verzoek is de stichting in 1963 in de Nederlandse Economische Hogeschool gevestigd. Het NEPK is thans opgenomen in de Stichting Universitair Historisch Kabinet (SUHK) van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Doelstelling NEPK

De doelstelling van het NEPK is “het bijeenbrengen, in eigendom verkrijgen, uitbreiden en onderhouden van een verzameling penningen, in het bijzonder van die welke na 1900 in Nederland ontworpen en vervaardigd zijn en waaraan een motief van economische aard ten grondslag heeft gelegen”.

Collectiebeleid

In de collectie worden naast economische penningen ook penningen opgenomen die betrekking hebben op de Erasmus Universiteit Rotterdam en op de persoon Erasmus. Voorts bevat de collectie penningen met een staatkundige achtergrond, plus penningen met vooral artistieke waarde. De penningen van de kunstenaar Van der Hoef in de NEPK collectie paren veelal een economische relatie aan een hoge artistieke waarde.

Aard van de collectie

De collectie, waarin aan het begin van 2007 bijna 1400 penningen opgenomen zijn is in haar soort uniek in Nederland. Zij toont een goede doorsnede van de Nederlandse economische activiteit sinds het begin van de twintigste eeuw, zowel de handel (jaarbeurs, handelsmaatschappijen, (groot)winkelbedrijven, veilingbedrijven), industrie (haven, fabrieken, vervoer) als de organisatie van economische bedrijvigheid (kamers van koophandel, gemeentelijke en provinciale instellingen ter bevordering van handel en vreemdelingenverkeer).

Ontsluiting van de collectie

Een klein deel van de collectie wordt tentoongesteld in enkele permanente vitrines tegenover de Aula in het A-gebouw van de Erasmus Universiteit Rotterdam, complex Woudestein. Daarnaast worden wisseltentoonstellingen gemaakt. Voor bezichtiging van specifieke penningen uit depot kan een afspraak gemaakt worden met de beheerder.

Tentoonstellingsplan 2007 - 2011

Het NEPK organiseert jaarlijks een thematentoonstelling te organiseren (voorjaar), plus een tentoonstelling van nieuwe aanwinsten (najaar), die vergezeld gaan van een brochure en een passende publicatie in een geschikt tijdschrift. Na “Chris van der Hoef, van Jugendstil naar Art Déco” zijn als thematentoonstellingen gepland: “Pieter Caland en de ontwikkeling van de Rotterdamse Haven” (voorjaar 2008), “Penningen op Erasmus en de Erasmus Universiteit Rotterdam” (voorjaar 2009) en “Detailhandel en Grootwinkelbedrijf op de Penning” (voorjaar 2010) en “Kamers van Koophandel op de Penning” (voorjaar 2011).

Fondsen en schenkingen

Het SUHK ontvangt een bescheiden jaarlijkse subsidie van het college van bestuur van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hieruit worden ook de noodzakelijke kosten van beheer en ontsluiting van het NEPK betaald.

Voor uitbreiding van de collectie is het NEPK grotendeels afhankelijk van schenkingen door instellingen, bedrijven en personen.

Bedrijven, instellingen of personen die penningen uitgegeven hebben die voor de collectie van belang kunnen zijn, wordt gevraagd met de beheerder (Kunzaken Erasmus Universiteit Rotterdam) contact op te nemen voor een gesprek over de mogelijkheden van schenking (D.P. Onderwater, tel. 010-4081773; C. Heijmerink, 010-4082802).